

UMEÅ UNIVERSITET

Titel: Livsgnista hos mycket gamla människor med demenssjukdom i norra Sverige, förändringar över 25 års tid, med fokus på könsskillnader, boendeform och om stark livsgnista kan försena insjuknade i demenssjukdom.

Forskare: Johan Niklasson, överläkare och docent inom geriatrik

Bakgrund Livsgnista, eller på engelska "morale", handlar om motståndskraft vid motgångar i livet. Liknande begrepp finns i andra språk som tyskans "geist" eller finskans "sisu". Begreppet definierades på 70-talet av forskaren Powell Lawton, som även skapade en skala med 17 st ja/nej-frågor för att mäta livsgnista riktad mot äldre individer. Skalan, the Philadelphia Geriatric Center Morale Scale (PGCMS), har översatts till ett stort antal olika språk. Även om livsgnista inte direkt är ett mått på psykiskt välbefinnande så anses det finnas viss koppling mellan begreppen. Skalan har översatts till svenska och den fungerar bra för att undersöka äldre. Den förefaller också ge tillförlitliga värden bland personer med mild, medelsvår och delvis svår demenssjukdom ned till Mini Mental State Examination (MMSE) 10 poäng (Conradsson et al 2013, Niklasson et al 2015).

Det finns flera mått på "positiv psykologi" som livsgnista men även optimism, "resilience" (motståndskraft), känsla av sammanhang, mfl. Livsgnista har visat sig vara kopplat till förlängd överlevnad både bland yngre äldre och bland de allra äldsta, samt även skydda mot utveckling av depression. Vi har inte har inte lyckats hitta någon artikel undersökt in denna egenskap kan skydda mot demensutveckling. Det är också okänt hur livsgnistan förändras över tid för personer med demenssjukdom, samt om boendesituationen spelar roll.

Andel mycket gamla kommer öka (Statistiska CentralByrån 2021) och därmed kommer även antalet demenssjuka i samhället att öka. Det är förstås viktigt att personer med demenssjukdom i så hög utsträckning som möjligt får chans att bibehålla sitt psykiska välbefinnande.

Kunskapsluckor:

- Hur förändras livsgnista förändras över tid, speciellt för personer med demenssjukdom.
- Finns skillnader i livsgnista mellan personer med och utan demenssjukdom samt skiljer det om man är bosatt i eget hem jämfört med på särskilt boende?
- Finns könsskillnader i livsgnista bland personer med och utan demenssjukdom?
- Kan stark livsgnista fördröja insjuknade i demenssjukdom?

Metod Umeå 85+/GERDA-studien är en pågående populationsstudie som initierades år 2000 i Umeå. Syftet med studien är att undersöka åldrande och hälsa hos personer 85 år och äldre i Västerbottens län. Studien har en longitudinell design med upprepade datainsamlingar vid fem tillfällen (2000, 2005, 2010 och 2015) i Umeå kommun. En ny datainsamling planeras starta i Umeå år 2025. Datainsamlingen sker genom hembesök där en strukturerad intervju baserad på ett studieprotokoll genomförs av en utbildad forskare. Intervjun täcker ett brett spektrum av variabler relaterade till hälsa, funktionsförmåga, kognition, sociala relationer och socioekonomiska faktorer. Studien leds av en tvärvetenskaplig forskargrupp vid Umeå

UMEÅ UNIVERSITET

universitet med expertis inom geriatrik, epidemiologi, folkhälsovetenskap, omvårdnad, psykologi och sociologi.